

HISTORIA I KULTURA
ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM II

Redakcja:
WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SŁAWNO 2003

ABSTRACT: Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. 2 [History and Culture of the Sławno region, vol. 2]. Fundacja „Dziedzictwo”, Sławno 2003. pp. 259, fig. & phot. 86, colour tabl. 38. ISBN 83-919236-0-6. Polish text with German summaries.

The authors explore different aspects of history and culture of the Sławno region (Middle Pomerania, Poland). Two papers cover the problem of the role of archaeology in the study of the process of cultural changes. Other deal with problems of history and architecture of manor houses in the region in 19th and 20th century as well as the life and artistic output of two artists who lived in Sławno (G. Machemehl, W. Gross). Some papers explore problems related to the post-War period.

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2003
© Copyright by authors

Na okładce akwarela Otto Kuske'go *Kirche in Schlawe*, 1943 [*Kościół w Sławnie*, 1943] ze zbiorów Muzeum – Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Redaktor: *Katarzyna Muzia*
Skład i łamanie: *Eugeniusz Strykowski*

Publikację wydano przy finansowym wsparciu Fundacji Współpracy Polsko – Niemieckiej ze środków republiki Federalnej Niemiec

Die Publikation ist mit finanzieller Unterstützung der „Stiftung für polnisch - deutsche Zusammenarbeit in Warszawa“ aus Mitteln der Bundesrepublik Deutschland herausgegeben worden“

Wydawca/Herausgeber: Fundacja „Dziedzictwo“, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2
Wydawnictwo „Margraf”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 12 d

ISBN 83-919236-0-6

Druk/Druck: Boxpol, 76-200 Słupsk, ul. Wiejska 24

Spis treści

JAN SROKA (Sławno), WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań): Wypełnić pustkę – przywrócić wymazane dziedzictwo kulturowe – kilka uwag wprowadzenia	7
TOMASZ KASPROWICZ (Poznań): Stalność w zmienności – osadnictwo z przelotem w Warszku	11
PIOTR WAWRZYŃSKI (Poznań): Czy można ‘zrewolucjonizować’ historię Sławna? Archeologia o początkach miasta	29
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Dygowo): Nazwy osobowe burmistrzów Sławna do 1864 roku	41
SYLWIA WESOŁOWSKA (Szczecin): Z dziejów szkolnictwa na Ziemi Sławieńskiej	53
KRYSTYNA RYPNIEWSKA (Koszalin): Z historii przedwojennej posiadłości w Osiekach	65
EWA GWIAZDOWSKA (Szczecin): Obraz dworów Ziemi Sławieńskiej w albumie Alexandra Dunckera (1860–1865)	83
ZBIGNIEW CELKA (Poznań), ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), DOROTA MORKA (Sławno): Herbarium sławieńskie – wstępne informacje o unikatowym odkryciu	107
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), DOROTA MORKA (Sławno), ZBIGNIEW CELKA (Poznań): Materiały do flory Ogrodu Botanicznego w Sławnie	117
ISABEL SELLHEIM (Frankfurt nad Menem): Der Bildhauer Wilhelm Gross – Schöpfer der Stephan-Büste in Stolp	129
JOANNA BRYL (Poznań): Uwagi o kilku obrazach Günтера Machemehla . . .	137
LESZEK WALKIEWICZ (Darłowo): Tajne obiekty militarne z czasów II wojny światowej w Darłowie i okolicach	149
MAREK ŻUKOWSKI (Darłowo): „Oczyszczanie” szeregów Polskiej Partii Socjalistycznej na terenie powiatu sławieńskiego	177
KRYSTYNA BASTOWSKA (Koszalin): Z dziejów zabytkowych świątyń dawnego województwa koszalińskiego w latach 1945–1989	197
Indeks osób	243
Indeks rzeczowy i nazw geograficznych	251
Lista adresowa autorów	257

Wypełnić pustkę - przywracanie wymazanego dziedzictwa kulturowego - kilka uwag wprowadzenia

JAN SROKA (Sławno), WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań)

U progu lat 90. XX wieku Sławieński Dom Kultury i Fundacja „Dziedzictwo” rozpoczęły szereg działań mających na celu przybliżenie dzisiejszym mieszkańcom Sławna i Ziemi Sławieńskiej bogatej historii, zarówno tej dawnej, jak i najbliższej. Przez kilka wieków Ziemia Sławieńska leżała w granicach różnych państw niemieckich, np. Marchia Brandenburska, Prusy czy III Rzesza (por. Lindmajer 1994). Ludność polska, która tu zamieszkała po 1945 roku, niewiele o przeszłości miasta i jego okolic wie. Prawie cały okres po II wojnie światowej to czas świadomego, wręcz z premedytacją dokonywanego wymazywania istotnych fragmentów historii Ziemi Sławieńskiej. To usuwanie historii miało różne wymiary. Polegało m.in. na pomijaniu pewnych zjawisk w podręcznikach historii, eksponowaniu zjawisk, które nie miały większego znaczenia, dopuszczaniu lub nawet celowym niszczeniu trwałych śladów niemieckiego dziedzictwa kulturowego. Taka polityka władz państwowych doprowadziła do nieodwracalnych zniszczeń w sferze pozostałości materialnych, jak i ukształtowania kalekiej wiedzy o przeszłości Pomorza (i szerzej tzw. Ziemi Odzyskanych). Nowych interpretacji wymaga historia niemieckiego okresu Sławna, ale nie tylko. Również okres PRL to czas wykorzystywania historii do celów społeczno-politycznych. Tak więc i dla tego okresu w dziejach potrzebne są nowe pytania badawcze, ustalenia i interpretacje.

Podjęte przez Fundację i Dom Kultury działania mają na celu pokazanie żyjących i tworzących tu wcześniej ludzi, pokazanie historii małej ojczyzny nowym mieszkańcom. Świadomość tradycji jest nieodzownym elementem poczucia bezpieczeństwa, stabilizacji, a tym samym pewnego komfortu

życia. I nie najważniejszy jest tu aspekt materialny, lecz właśnie aspekt świadomościowy. Zatem edukacja odgrywa w tym procesie najważniejszą rolę. Należy na nowo odkryć przeszłość Ziemi Sławieńskiej, ludzi z tej przeszłości, „przywrócić” do życia zabytki. Jest to proces bardzo trudny i długi. Można wręcz powiedzieć, że jest to rodzaj pracy organicznej. W pierwszym etapie są to badania naukowe wykorzystujące dotychczas pomijane materiały źródłowe, a z drugiej strony jest to transmisja takiej nowej wiedzy do mieszkańców Sławna i okolic.

W tym zespole działań mieszczą się wystawy, publikacje, konferencje naukowe, jak również imprezy historyczno-rekreacyjne. Fundacja była organizatorem kilku wystaw archeologicznych pokazujących życie na Ziemi Sławieńskiej we wczesnym średniowieczu (*Zanim powstało Sławno, Archeologia od kuchni, Zanim powstało Sławno 2*). Wystawy dawnych zdjęć pozwoliły współczesnym sławnianom zobaczyć, jak wyglądało miasto przed 1945 rokiem – zniszczone w wyniku działań wojennych i późniejszych (wystawa w trzech częściach pt. *Przemija postać świata – 1992, 1994, 1995*).

Z inicjatywy obu instytucji powstało szereg prac historycznych, łącznie z monografią miasta *Dzieje Sławna* (Lindmajer 1994). Ukazujący się od 1992 roku rocznik *Dorzecze* jest miejscem publikowania materiałów o przeszłości Ziemi Sławieńskiej.

Od ośmiu lat na wczesnośredniowiecznym grodzisku we Wrześnicy odbywa się festyn archeologiczny przygotowywany przez studentów archeologii z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W formie zabawy, pokazów walk, dawnych sprzętów i wyrobów jego uczestnicy mogą zapoznać się z życiem mieszkańców tych ziem sprzed ponad tysiąca lat. Od roku 2002 tuż przed festynem w Sławieńskim Domu Kultury organizowane są warsztaty dla dzieci i młodzieży, które przygotowują młodych mieszkańców Sławna i okolic do aktywnego uczestnictwa w *Sobocie na grodzisku*.

Bardzo istotnym aspektem tych działań na rzecz „wypełniania pustek” jest dostrzeżenie walorów krajobrazu kulturowego i przyrodniczego, który zachował się jeszcze na Ziemi Sławieńskiej. Ten krajobraz jest swego rodzaju syntezą różnych działań człowieka od tysięcy lat, w tym również okresów niemieckich. Warto chronić ten krajobraz, ale podstawowym warunkiem jest również wzbudzenie takiej świadomej potrzeby. Ten kierunek działań znalazł wyraz w próbie utworzenia Parku kulturowego „Wrześnickie kurhany” (Rączkowski, Sroka 2002). W projekcie działań związanych z jego utworzeniem istotny nacisk położony został na budowanie świadomości potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego, w tym niemieckiej tradycji zabudowy wsi z przełomu XIX i XX wieku.

Ważną rolę w procesie poznawania przeszłości mają konferencje naukowe. Pierwsza odbyła się w roku 1992 z okazji 675. rocznicy lokacji Sławna, a referaty wydano drukiem w numerze drugim rocznika *Dorzecze*.

W 2001 roku powstał pomysł organizowania dorocznych konferencji, którym nadano ogólny tytuł *Sławno – kultura i historia*. Pierwsza odbyła się w kwietniu 2002 roku pod kierownictwem naukowym profesora Wojciecha Łysiaka. Pokonferencyjna publikacja nosiła tytuł *Sławno i Ziemia Sławieńska. Historia i kultura* (Łysiak 2002). Druga konferencja odbyła się w dniach 25 i 26 kwietnia 2003 roku w auli sławieńskiego Liceum Ogólnokształcącego. Była ona kontynuacją rozpoczętego rok wcześniej cyklu. Referaty wygłoszone zarówno w 2002 roku, jak i na drugiej konferencji dotyczyły przeszłości Sławna i Ziemi Sławieńskiej. Stąd redaktorzy obecnej publikacji postanowili nawiązać do tytułu sprzed roku i numeracji tomów.

Organizator II Konferencji Fundacja „Dziedzictwo” składa serdeczne podziękowanie Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie za współfinansowanie sympozjum i publikacji. Podziękowania składamy także na ręce dyrektora Liceum Ogólnokształcącego mgr Marka Szczepańskiego za umożliwienie odbycia konferencji w auli Liceum i pomoc w jej organizacji oraz mgr Brygidzie Jerzewskiej za przygotowanie większości materiałów w języku niemieckim.

Bibliografia

- LINDMAJER J. (red.) 1994. *Dzieje Sławna*, Słupsk: Urząd Miejski w Sławnie, WSP w Słupsku.
- ŁYSIAK W. (red.) 2002. *Sławno i Ziemia Sławieńska. Historia i kultura*, t. I, Poznań: Wydawnictwo „Eco”.
- RĄCZKOWSKI W., SROKA J. (red.) 2002. *De rebus futuris memento: przyszłość przeszłego krajobrazu Ziemi Sławieńskiej*, Sławno: Fundacja Dziedzictwo, Sławieński Dom Kultury.

